

llaria Trapè, *I segni del territorio. Profili giuridici delle indicazioni di origine dei prodotti agroalimentari tra competitività, interessi dei consumatori e sviluppo rurale*, Giuffrè Editore, Milano 2012, ss. 460.

Prezentowana publikacja poświęcona jest oznaczeniom pochodzenia zamieszczanym przez producentów w oznakowaniu środków spożywczych. Książka – jak by się mogło wydawać – nie dotyczy jednak tylko unijnych oznaczeń geograficznych i chronionych nazw pochodzenia, uregulowanych obecnie w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych, lecz także innych znaków i oznaczeń o odrębnym charakterze i kwalifikacji prawnej. Autorka w poetycki sposób określa je wszystkim zbiorczym terminem „znaki terytorium”.

Sam tytuł monografii wskazuje, że tematyka oznaczeń pochodzenia potraktowana została w sposób wszechstronny i wielowątkowy. Autorka bowiem analizuje zagadnienie pod kątem wpływu tego rodzaju oznaczeń na konkurencyjność rynku spożywczego, naświetla ich znaczenie dla konsumentów, a także rolę, jaką odgrywają w rozwoju obszarów wiejskich. Uwzględnia przy tym nie tylko aspekt regulacji krajowych i unijnych, lecz także międzynarodowych. Ukazuje rozwój i znaczenie regulacji w tym zakresie w szerszym kontekście zmian społecznych i gospodarczych, jakie zaszły na przełomie ostatnich dekad.

Na szczególną uwagę zasługuje studium i systematyka pojęcia pochodzenia przeprowadzone przez Autorkę i wykorzystywane w każdym rozdziale. W tym zakresie wyróżnia ona pochodzenie wskazujące na przynależność produktu do danego przedsiębiorcy/grupy przedsiębiorców oraz pochodzenie geograficzne, w tym pochodzenie mające charakter czysto komunikacyjny i pochodzenie o konotacji jakościowej. Interesujące jest także konsekwentne rozróżnianie specyfiki oznaczeń pochodzenia dotyczących produktów przemysłowych i rolno-spożywczych.

Książka składa się z pięciu rozdziałów. Pierwszy z nich ma charakter wprowadzający. Obrazuje szereg procesów, które miały i mają wpływ na regulacje odnoszące się do oznaczeń pochodzenia. Mowa w szczególności o globalizacji rynków, masowej konsumpcji, standaryzacji i „delokalizacji” produkcji, które z jednej strony pociągnęły za sobą wzmożone poszukiwanie przez konsumentów informacji na temat „źródeł” produktów i miejsc ich wytworzenia, a z drugiej – potrzebę producentów „komunikowania” się z konsumentami i zaznaczania swojej tożsamości. Dodatkowo obecne systemy produkcji rolnej, które nie ograniczają się do jednostkowych gospodarstw rolnych, ale tworzą całe łańcuchy produkcji, przetwórstwa i dystrybucji, wymagają mechanizmów prawnych gwarantujących „kolektywny charakter reputacji”. W tym zakresie szczególną rolę odgrywają więc także znaki jakości. Autorka w rozdziale pierwszym analizuje także koncepcję jakości. Zaznacza, że nie jest możliwe stworzenie normatywnej definicji tego pojęcia, jednakże przeprowadza przegląd celów unijnej polityki jakości, które pomagają interpretować odnoszące się do niej normy prawne. Zauważa przy tym, że w polityce tej termin jakość nieprzypadkowo jest ściśle łączony z regulacjami dotyczącymi unijnych oznaczeń geograficznych i chronionych nazw pochodzenia, które mają wymiar lokalny i tradycyjny.

Rozdział drugi skupia się na omówieniu rodzajów znaków i oznaczeń pochodzenia uregulowanych w przepisach z zakresu własności intelektualnej. Na wstępie Autorka przeprowadza ogólną analizę funkcji, jakie znaki te pełnią w wymiarze ekonomicznym, i wyróżnia z nich te, które objęto ochroną prawną. Następnie omawia szczegółowo rodzaje znaków, które odgrywają szczególną rolę w zakresie oznaczania pochodzenia: znaki wspólne i geograficzne znaki wspólne, w tym wspólnotowy znak towarowy. Przedstawia przy tym wątpliwości i zastrzeżenia prawne w zakresie własności publicznej znaków nawiązujących do pochodzenia produktów, opierając swoje wnioski na licznych przykładach, a także orzecznictwie sądów krajowych i Europejskiego Trybunału Sprawiedliwości. W rozdziale tym Autorka analizuje także kilka innych interesujących kwestii. Omawia występujące często w praktyce rynkowej określenie „Made in Italy” i przedstawia regulacje – krajowe i unijne – określające warunki jego stosowania. Ilustruje ważność oznaczenia pochodzenia w kontekście obaw i oczekiwań konsumentów, a także przedstawia kasus etykietowania oliwy z oliwek, który – w ocenie Autorki – jest dobrym przykładem różnych kwestii problemowych związanych z pojęciem pochodzenia i jego identyfikacji na etykiecie. W końcu także analizuje regulacje związane z oznaczaniem pochodzenia w nowym rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1169/2011 z 25 października 2011 r. w sprawie przekazywania konsumentom informacji na temat żywności, w tym zwłaszcza art. 39, który daje państwu członkowskim możliwość wprowadzenia obowiązku zamieszczania na etykiecie informacji o kraju lub miejscu pochodzenia, jeżeli istnieje udowodniony związek pewnych cech żywności z jej pochodzeniem.

Rozdział trzeci poświęcony jest unijnej regulacji unijnych oznaczeń geograficznych i chronionych nazw pochodzenia, uregulowanych w rozporządzeniu Rady (WE) nr 510/2006 z 20 marca 2006 r. w sprawie ochrony oznaczeń geograficznych i nazw

pochodzenia produktów rolnych i środków spożywczych¹. W rozdziale tym w sposób pogłębiony omówione zostały cele i motywy, jakie przyświecały stworzeniu systemu ochrony tych nazw i oznaczeń, proces ich rejestracji, system kontroli, a także istota ich ochrony prawnej i stosunku tej ochrony do ochrony gwarantowanej znakom pochodzenia przyznanym na podstawie przepisów o własności intelektualnej. Omówione są także inne regulacje „sugerujące” konsumentom pochodzenie produktu, tj. gwarantowane tradycyjne specjalności, krajowy system ochrony produktów tradycyjnych oraz gminne nazwy pochodzenia.

W kolejnym, czwartym rozdziale problematyka oznaczeń pochodzenia została ukazana w szerszym kontekście unijnej polityki jakości. Jednym z głównych obszarów tej polityki są instrumenty przewidziane w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. Autorka skupia się w tym zakresie na zmianach w kolejnych reformach WPR (reforma średniookresowa z 2003 r., reforma tzw. *Health check* itd.) i mechanizmach w ramach drugiego filaru, tj. polityki rozwoju obszarów wiejskich. Omawia także tzw. pakiet jakości, czyli pakiet reform z 2012 r., który stał się podstawą przyjęcia rozporządzenia nr 1151/2012. W tym kontekście na szczególną uwagę zasługują zasygnalizowane przez Autorkę inicjatywy tworzenia znaków jakości odnoszących się do pochodzenia, certyfikujących spełnianie nie tylko szczególnych norm w zakresie jakości, lecz także standardów ochrony środowiska, higieny, dobrostanu zwierząt, bezpieczeństwa żywności oraz standardów społecznych. Mowa tutaj m.in. o propozycji Parlamentu Europejskiego z 2010 r. dotyczącej stworzenia systemu ochrony znaku „Made in UE”.

Przedmiotem ostatniego, piątego rozdziału jest regulacja oznaczeń pochodzenia na poziomie międzynarodowym. Przedstawiony został rozwój tej regulacji od konwencji paryskiej z 1883 r. po Porozumienie w sprawie handlowych aspektów praw własności intelektualnej (TRIPS) z 1994 r. Naświetlony został także związek z tymi regulacjami problem pogodzenia dążeń państw do ochrony własnych (tradycyjnych) produkcji i wolnej wymiany rynkowej, a także problem relacji oznaczeń geograficznych do znaków towarowych. Problemy ten legły u podstaw licznych sporów międzynarodowych, w tym m.in. opisanego przez Autorkę sporu z 2005 r. pomiędzy Unią Europejską a Australią rozstrzyganego w ramach Światowej Organizacji Handlu.

Książka autorstwa Ilarii Trapè zasługuje na duże uznanie. Nie tylko wyczerpująco i wszechstronnie omawia problematykę oznaczeń pochodzenia w ujęciu regulacji krajowych, unijnych i międzynarodowych, co już samo w sobie ma ogromny walor poznawczy, ale także stawia liczne pytania i analizuje kwestie budzące wątpliwości, co dowodzi ugruntowanej wiedzy i umiejętności Autorki w interpretacji i stosowaniu prawa. Nie do przecenienia jest także literacki (a niekiedy wręcz poetycki) styl pisarski Autorki, który sprawia, że książkę czyta się z wielką przyjemnością. W tekst

¹ Obecnie uregulowanie w tym zakresie zawarte jest w rozporządzeniu Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1151/2012 z 21 listopada 2012 r. w sprawie systemów jakości produktów rolnych i środków spożywczych.

wplecione są liczne cytaty i odwołania nie tylko do doktryny prawniczej, lecz także socjologicznej i ekonomicznej. Jednocześnie jednak utrzymana jest konwencja tekstu prawniczego i rozprawy naukowej.

Książka z całą pewnością może, a nawet powinna, stanowić inspirację dla polskich autorów do zajęcia się w podobny sposób problemem oznaczeń pochodzenia w kontekście regulacji polskich. Byłoby to bardzo pożądane nie tylko ze względu na brak tak kompleksowego opracowania monograficznego na ten temat, lecz także na rosnące zainteresowanie tym zagadnieniem wśród konsumentów i idącej w ślad za tym interwencji ustawodawcy.

AGNIESZKA SZYMECKA-WESOŁOWSKA